QUINTUS DE SMYRNE, *La Suite d'Homère*. Tome II, livre V—IX. Texte établi et traduit par Francis Vian. «Collection des Universités de France», Paris, 1966, X + 225 p.

În volumul VIII din această revistă am insistat asupra calităţilor acestei noi ediţii din care apăruse tomul I (cărţile I—IV)[1]. Francis Vian şi-a continuat lucrarea cu aceeaşi tenacitate, oferindu-ne un text cu ortografie unitară şi cu un aparat critic pus la curent cu ultimele conjecturi (a se vedea, de exemplu, la versul 48 din VIII propunerea lui Fraenkel, care ar putea fi preluată în text: ὑπ' ἠοῖ sau ὑπ' αἰθέρι în loc de ὑπ' ἠέρι, păstrat de actuala ediţie). În general se poate vorbi de o concepţie conservatoare, care păstrează în text inconsecvenţele manuscriselor, dar îşi permite să reconstituie în aparat filiaţia unor greşeli care ar porni din arhetipul ω[2]. Cartea a V-a cuprinde „Judecata armelor şi moartea lui Aias"; cărţile VI—VII ne înfăţişează „Isprăvile lui Euripil şi Neoptolem", cartea a VIII-a „Moartea lui Euripil", cartea a IX-a „Sfîrşitul isprăvilor lui Neoptolem" şi „Sosirea lui Filoctet". Notiţele introductive la fiecare carte insistă mai mult asupra problemelor de compoziţie şi ne dau descrieri ale acţiunii cu tablouri de sincronisme foarte instructive. Se stabilesc, de asemeni, mai ales în notele bogate care însoţesc traducerea franceză, filiaţiile cu izvoarele literare, — tragicii, compilaţiile mitografilor, Apollonius din Rhodos şi, bineînţeles, locurile homerice. În „Notes complémentaires", relegate la sfîrşitul volumului, vom afla, printre altele, două discuţii documentate despre alegoria „drumului sfînt" al virtuţii şi despre problema hiaturilor; consideraţiile referitoare la licenţele de metrică şi prozodie şi în general comentariul particularităţilor de limbă ar fi putut să ocupe un loc mai important în cadrul acestei lucrări de ansamblu, care va rămîne pentru multă vreme una din cele mai reuşite ediţii de epică tîrzie.

M. Nasta

MUSÉE *Héro et Léandre*, Texte établi et traduit par Pierre Orsini, Paris, Les Belles Lettres, 1968, XXXVI + 19 p. (duble).

Hero şi Leandru a lui Musaios, această „floare tîrzie a literaturii greceşti" cum pe drept cuvînt a fost numită, ideal de epyllion alexandrin prin măsura şi armonia ei (cuprinzînd abia jumătate dintr-un cînt epic), a cunoscut o soartă extraordinară. Iubită în toate timpurile, ea a fost copiată în 36 de manuscrise şi cunoaşte un număr impresionant de ediţii. Cele dintîi datează din vremea apariţiei tiparului: prima pare să fie ediţia aldină din 1494 (reeditată în 1517), la Veneţia, cu versiune latinească, concomitent cu cea a lui J. Laskaris la Florenţa. Ediţiile următoare se succed la foarte scurte intervale. Dintre cele mai vechi menţionăm pe cea a lui Mathias Röver (Lugduni Batavorum, 1737), importantă atît pentru publicarea scholiilor, cît şi pentru variante şi notele editorului, şi pe cea a lui C. F. Heinrich (Hannover, 1793), care posedă un indice complet. Ultima ediţie critică importantă antebelică este cea a lui A. Ludwich (Berlin, 1929). După război ea a cunoscut trei ediţii de seamă: a lui E. Malcovati (Milano, 1946), a lui Hans Färber (München, 1961), conţinînd în continuare toate textele antice care

[1] Cf. Studii clasice, VIII (1966), recenzia de la p. 329—331.
[2] Pentru discutarea problemei arhetipului vezi recenzia citată mai sus, p. 330—331.

https://biblioteca-digitala.ro

tratează aceeaşi temă, în original şi traducere (p. 29—91), importante informaţii bibliografice şi note, şi ediţia pe care o recenzăm.

Ediţia Malcovati nu ne este cunoscută decît din aparatul critic al celor două ediţii ulterioare. Ea pare să se deosebească de ediţia lui Ludwich (care, pe baza comparaţiei cu pretinsul model al lui Musaios — Nonnos, propunea numeroase emendări) printr-un caracter conservator, ţinîndu-se mai strîns de tradiţia manuscrisă. Ediţia lui H. Färber porneşte în esenţă de la aceste două ediţii.

Ediţia lui P. Orsini are la bază o nouă colaţionare a manuscriselor (cu excepţia lui *Palatinus gr.* 43). Recunoscînd influenţa lui Nonnos asupra lui Musaios, dar fără s-o exagereze, P. Orsini constată că acesta din urmă „a ştiut să evite excesele şi defectele maestrului său", şi ca urmare a acestei concluzii juste evită conjecturile hazardate ale lui Ludwich, bazate numai pe comparaţia cu textul lui Nonnos. Remarcăm, în legătură cu aceasta, că de altfel multe dintre concordanţele dintre Musaios şi Nonnos se explică nu atît ca influenţă directă, ci ca rezultat al influenţei comune suferite de aceştia din partea lui Homer şi a poeziei epice mai vechi în general. Nu putem să nu fim de acord cu editorul atunci cînd evită conjectura ἕο propusă de Köchly şi acceptată de Ludwich (în baza lui Nonnos, *Dion.* 8, 369) şi preferă lecţiunea simplă dată de toate manuscrisele : ἐνὶ (v. 159). De asemenea dăm dreptate editorului atunci cînd preferă pe ἡγεμονῆα al manuscriselor (v. 218) în locul lui ἡνιοχῆα propus de Dilthey şi acceptat de Ludwich. Îl aprobăm chiar şi atunci cînd acceptă lecţiunea περιπαφλάζοιτο a lui Ludwich în loc de πυρὶ παφλάζοιτο din manuscrise, unde avem de-a face evident cu un fel de figură etimologică (inspirată probabil şi de analogia cu v. 91). Am fi preferat însă simplul ἄγειν din manuscrisele VANPK[1] şi L (v. 53) în locul epicizantului ἀγέμεν din celelalte manuscrise. Desigur, dată fiind mulţimea manuscriselor, posibilităţile de a construi noi conjecturi, la fel de posibile ca şi cele mai vechi, stă la îndemîna oricui şi nu vom şicana un editor conştiincios ca P. Orsini cu înşirarea preferinţelor noastre. Cititorul are în faţă un text demn de încredere, cu un aparat critic foarte bogat atît în variante cît şi în conjecturi, menit să satisfacă pe conservatori ca şi pe inovatori, fapt pentru care îi sîntem recunoscători editorului. Intenţionînd să dăm o ediţie bilingvă destinată învăţămîntului universitar din România, recunoaştem că sarcina noastră în ceea ce priveşte stabilirea textului este sensibil uşurată de ediţia lui P. Orsini[1].

Ţinem să subliniem de asemenea calitatea comentariilor care însoţesc textul. Introducerea, moderată ca întindere, dă tot ce este strict necesar asupra autorului şi operei, asupra manuscriselor şi chiar asupra influenţei pe care tema tratată de Musaios a avut-o din antichitate şi pînă către zilele noastre. Acolo unde este necesar, note biografice indică instrumentele care permit adîncirea cercetării. Notele care însoţesc textul sînt mai bogate decît se obişnuieşte în general în ediţiile Les Belles Lettres şi ele satisfac atît necesităţile unui cititor mai puţin avizat (explicaţii de nume şi locuri, trimiteri la alte pasaje din poem sau la alte opere antice), cît şi pe ale specialistului. Iubitorii poemului lui Musaios, ca şi cei care îl abordează din pur interes ştiinţific, au în ediţia lui P. Orsini un excelent instrument de lucru.

C. Poghirc

---

[1] Amintim cu această ocazie că cititorul român are la îndemînă o excelentă traducere în versuri (hexametri) datorată regretatului profesor Th. Simenschy, apărută în Orpheus, I, 1925, nr. 4 şi separat în 1938.

https://biblioteca-digitala.ro